

Hála József

ÓÉVBÚCSÚZTATÓ ÉS ÚJÉVKÖSZÖNTŐ NÉPSZOKÁSOK A NAGY-HOMORÓD MENTI FALVAKBAN

Szilveszter és újév napján, valamint a két napot összekötő éjszakán még a közelmúltban is többféle szokás élt a magyar nép hagyományaiban, és néhány helyen él még ma is. E napokhoz kapcsolódott például a téltemetés, a télkiverés, a gulyafordítás és a szűzgulyahajtás szokása, néhol e napokon volt szokásban a kántálás, sok helyen pedig a különféle, a gonosz hatalmak elűzését, az óév kiűzését szolgáló zajkeltő szokások (kolompolás, csöngetés, ostorpattogatás) éltek. Szilveszter és újév napjához sok mágikus és elhárító praktika, szerelmi, halál- és időjósító szokás, szerencse- és bőségvarázsló eljárás is kapcsolódott. Néhol a maskarázás, a dramatikus játék is előfordult. Újév reggelén sok helyen jártak szerencsét kívánni és köszöntőket mondani.

Az óévbúcsúztató és újévköszöntő népszokások külön csoportját képezik azok, amelyek a két nap közötti éjszakán, éjfél körül zajlanak a falu templománál. Ahol ez a szokás élt, mindenütt hasonlóképpen folyt le, de eltérések és különbségek is voltak. Éjfél előtt a harangok hívó szava szólította a falu népet a templomhoz. A toronyban vagy a torony alatt férfiak énekeltek,¹ majd versekkel búcsúztatták az óévet és köszöntötték az újat. A verseket a kántor vagy legények mondták. Volt, ahol a pap mondott beszédet a toronyból és/vagy imádkozott. Egyes helyeken csak a toronyban lévők énekeltek, másutt a templom előtt álló nép is. Az óév búcsúztatása és az újév köszöntése különféle fény- és hangjelenségekkel járt együtt. Például a templomtornyot kivilágították, a toronyból csillagszórókat dobáltak, az egybegyűltek lámpákat tartottak a kezükben, illetve harangoztak, különféle eszközökkel kongattak, kolompoltak, durrogattak és lövöldöztek. Végezetül a jelenlevők "Boldog új évet!" kívántak egymásnak.

Szendrey Zsigmond *A magyarság néprajzában* a "jelképes elválasztó szokás"-ok között említette az óév kiharangozását és az újévnek énekkel való üdvözlését.² Később (az egyik, Szendrey Ákossal közösen írt cikkében) kifejtette, hogy e szokás protestáns vallású falvakban volt jellemző, "...amely Erdélyből húzódott fel Besztercenaszód, Szilágy és Szatmár megyéken át Beregig."³ Az elsősorban az erdélyi protestáns magyarság körében gyakorolt, énekkel kísért "óévkiharangozás"-t szász lutheránus vallási szokás átvételének tartja,⁴ amelyről Bálint Sándor megjegyzi, hogy "e hagyományok archaikus gonoszűző célzata kétségtelen."⁵

A Hargitában eredő és délnyugatnak tartó Nagy-Homoród menti falvakban unitárius vallású székelyek élnek.⁶ E hagyományörző népcsoportunk körében számos népszokás maradt fenn a legutóbbi időkig, és több ma is él. Ezek közé tartoznak azok az óévbúcsúztató és újévköszöntő szokások is, amelyeket nemrégiben módunkban volt megfigyelni, illetve az erről a vidékről származó, Budapesten élő személyektől idevágó adatokat gyűjteni.⁷

A Nagy-Homoród menti óévbúcsúztató és újévköszöntő szokásról a legrégebbi adatokat, Orbán Balázs jóvoltából, Kénosból ismerjük. Nagy művében megemlítette a regölést,⁸ majd a következőket írta:

Másik nem rég keletkezett vallásos szokás Kénosban az, hogy az ó-esztendő végeztvén az egész falu fenn van éjjelig; ekkor mind a templom udvarára gyűlnek, ott elfújják az ó-esztendő utolsó napjára való zsoldárt; a pap a toronyba hág, onnan rövid beszédet és könyörgést mond, mire eljövén az éjjél, a nép rágyújt az újévi zsoldárra; a fiatalság a papot haza kíséri; megköszöni ezen szívességből tett közreműködést, s aztán szétoszolva, reggelig mulatoznak, hogy az újévet ébren kezdjék. Ezen szokás néhány év óta magától keletkezett, a népeletből fejlett ki, s már is a szomszéd unitárius falukban terjedni kezd...⁹ Kénosban e szokást az 1950-es években elhagyták. Addig folyamatosan gyakorolták, de századunk első felében némileg más módon, mint ahogy azt Orbán Balázs leírta.

A falu fiatalsága karácsony és újév között több napig tartó mulatságot szervezett. Óesztendő estéjén harangszó jelezte a falu népének, hogy gyülekezzen a templom előtt. Két fiatalember (akik a zenészeket fogadták) felment a toronyba. Az egyik elbúcsúztatta az óévet, majd harangozás után a másik köszöntötte az újat. Ezután ismét megszólaltak a harangok és a templom előtt összegyűlt nép visszament a táncterembe mulatni. Az idősebb kénosiak még emlékeznek arra, hogy a falunak régen volt egy kis mozsárágyúja, amellyel éjjél után lövéseket adtak le.

Homoródkeményfalván óév napján már éjjel 11 órakor elkezdtek harangozni az egyik haranggal, majd fél 12-kor a másikkal. Háromnegyed 12 körül összehúzták a harangokat. Közben összegyűlt a falu népe a Sós-hídon (a Sós-patak hídján) és folytatásában az úton, a toronnyal szemben. A toronyba felment egy csoport fiatalember és elkezdtek az éneklést. Az egyik soronként előre mondta az ének szövegét, amelyet az egybegyűltek közösen utána énekeltek. A "Halhatatlan teremő, / Imádanő Isten..."¹⁰ kezdetű ének első versének eléneklése után következett az óév verses búcsúztatása, amelyet egy fiatalember olvasott fel. Ezután következett az újesztendő köszöntése egy másik fiatalember felolvasásában. A köszöntő elhangzása után az összegyűlt nép soraiból felkiáltott valaki, hogy "Halljunk szót, emberek!" Ez azt jelentette, hogy az elmondottakhoz hozzáfűznievalója van. Leginkább prózában mondták el a búcsúztató és a köszöntő keltette gondolataikat. Gyakran több hozzászóló is jelentkezett, mindannyian a "Halljunk szót, emberek!" felkiáltással. Előfordult az is, hogy a hozzászólás elmaradt. Ezt az egybegyűltek csalódottan vették tudomásul, mert várták azt. Ezzel egyidőben a befagyott Sós-patak jegén különféle hangkeltő eszközökkel pukkantottak. Végezetül a toronyban lévők és a Sós-hídon egybegyűltek közösen elénekeltek a korábban elkezdett ének ötödik versét. Ezután összehúzták a harangokat és a jelenlévők köszöntötték egymást. Ezt követően az asszonyok vedrekkel siettek a Homoródra vizet meríteni. Azt tartották, hogy vízzel telt vedret vívó személlyel találkozni szerencsét jelent. Ezért az asszonyok igyekeztek, hogy amikor valamelyik falubelijükkel találkoznak, kezükben már vízzel telt veder legyen.

A templomnál lezajlott események után a legények hajnalozni mentek. Bekopogtattak a lányos házakhoz és ott köszöntőket mondtak a ház népének, beleértve a leányt (leányokat) is. A köszöntő elmondása annak a legénynek a feladata volt, akinek a szeretője ott lakott, tehát minden háznál más és más mondta a köszöntőt.

Szilveszter napján Városfalván is táncot csinált az ifjúság, amely este 6-7 óra tájban kezdődött. Ezen a falu apraja-nagyja részt vett. Táncoltak és időnként átmentek inni a táncterem szomszédságában lévő kocsmába.

11 óra tájban először a nagyharanggal, majd a kisharanggal harangoztak és kb. fél 12-kor összehúzták a két harangot. A harangszóra, aki csak tehetett, a templomtorony alá vonult. Megálltak a torony bejáratánál és a férfiak egy része a kántor körül gyülekezett. A kántor vezette az éneklést: lassan, de hangosan előre mondta az ének első sorát, amit a többiek együttesen utána énekeltek. Városfalván először vagy a "Halhatatlan teremő, / Imádanő Isten..."¹¹ vagy "Az

esztendők eljönnek és elenyésznek..."¹² kezdetű egyházi éneket énekelték. Ezután egy jó beszédű fiatal legény (akit a többiek maguk közül választottak ki, és a lelkész készített fel) kiállt a torony ablakába és elbúcsúztatta az óévet, majd az összehúzott harangok hangja jelezte, hogy megérkezett az újév. Ezután a kántor körül álló férfiak ismét énekelni kezdtek, ekkor az "Öröm- s hálaénekekkel / Téged, Isten áldunk..."¹³ kezdetű éneket. Egy másik legény (szintén a toronyból) köszöntötte az újévet, elmondta az újévi köszöntőt. A jelenlevők "Boldog új évet!" kívántak egymásnak, és a lelkészt is mindenki külön köszöntötte. Közben a gyermekek rikoltoztak és lövöldöztek. Lyukas kulcsba vagy kifúrt vasdarabba gyufafejeket tettek, amelyet lezártak és egy kőhöz ütöttek, vagy kilyukasztott festékdobozba karbidot raktak, erre vizet öntöttek és a lyukon kiömlő gázt meggyújtották. Régen a falubeli vadászok is leadtak néhány lövést puskáikból.

A jókívánások elhangzása után a jelenlevők összeálltak és énekelni kezdtek, énekszóval vonultak a templomtól a falu központjáig. Minden alkalommal az "Egyszer egy embernek volt két tehénkéje..." kezdetű dalt énekelték, amit többször megismételtek.

Ezután a legények elindultak hajnalozni vagyis a lányokat kantálni. Egy idős legény vezette a csoportot, ő bfráskodott. Cigányzenekarral kísérve, énekszóval vonultak végig a falun, és sorra, minden lányos házhoz betértek. Az a két legény, aki az óévbúcsúztatót és az újévköszöntőt mondta, előrement. Az egyik békopogott a házba és egy köszöntő verssel békérezttette a többieket. Ha a családfő jelezte, hogy szívesen látja a csoportot, a béköszöntő legény kijött a házból és ezt elmondta a többieknek. Erre elkezdtek közösen énekelni. Először a "Néktek született mennyei király...", majd a "Leesett a hó..." kezdetű dalokat énekelték és az "Iccu, biza, megérett a meggy..." kezdetű dallal nyitottak be a házba. A cigányzenekar halkán kísérte mindhárom éneket.

A házban a bévonuló legényeket borral, pálinkával, kürtöskaláccsal és pánkkal (fánkkal) fogadták. Az idősebb legények, akiknek jutott hely, leültek, a többiek és a fiatalabbak álltak. Minél fiatalabb volt valaki, annál hátrább állt, a legfiatalabbak általában kiszorultak a házból. A lány (lányok), az édesapa és az édesanya itallal és étellel kínálta a legényeket. Először a ház gazdája, az édesapa töltött az italból és köszöntötte a megjelenteket, például ezekkel a szavakkal: "Mindenkinek örömteljes, boldog új évet, egészséget, békességet!" A legényeknek mindent meg kellett enniük, amit eléjük tettek, a legelső háznál ugyanúgy, mint a legutolsónál. Az étel meghagyása nagy sértés lett volna a háziakkal szemben. Ugyanez vonatkozott az italra is.

A cigányzenekar is bent volt a lakásban és hamarosan táncnótákat kezdett játszani. Két-három legény szerre (sorra) megtáncoltatta a lányt (lányokat) és az édesanyát is. Miután az étel és ital elfogyott, a másik legény megköszönte a szíves vendéglátást,¹⁴ majd a legények "Boldog felvirradást!" kívánva elhagyták a helyiséget és továbbmentek a következő lányos házhoz. Előfordult, hogy a hajnalozás délig is eltartott. Városhalván utoljára az 1960-as évek elején hajnaloztak.

A Városhalvával szomszédos Homoródjánosfalván¹⁵ is ünnepélyesen búcsúztatták az óévet és köszöntötték az újat, de a földrajzi közelség (a két falu 2,5 km-re van egymástól), az azonos nemzetiség és vallás, valamint a szoros rokoni kapcsolat ellenére némileg más módon, mint Városhalván. Homoródjánosfalván nem volt szokásban a hajnalozás és a templomtoronyból elhangzó óévbúcsúztatóra esett a hangsúly, amint azt az alábbiakban még részletezni fogjuk.

Homoródjánosfalván karácsony másodnapján (december 26-án) beállították a táncot, és újév napjáig még négy táncmulatságot (karácsony harmadnapján, valamint aprószentek, óév és újév napján) rendeztek. Karácsony előtt egy-két héttel megfogadták a zenészeket. A Nagy-Homoród mentén századunk első felében Homoródszentpálon és Városhalván voltak jó és keresett cigányzenekarok, amelyek a

mindkét faluban élő Hucsi család tagjaiból szerveződtek. Homoródjánosfalván is volt egy jó zenekar, de mivel ebben a faluban nem éltek cigányok, a zenészek a helybeli gazdák soraiból kerültek ki. Ők is ugyanolyan hangszereken játszottak, mint a cigányzenészek.

A szervezők (az idősebb korosztályba tartozó legények vagy a fiatal házasemberek, attól függően, hogy kik rendezték a táncmulatságot) két kezes vezetésével, zsákokkal felszerelve járták be a falut (régében a felkért zenekar is kísérte őket) és búzát, szalonnát, kolbászt, tojást stb. gyűjtöttek. A cigányzenészeket általában ezekkel fizették meg, vagy eladták az ennivalót és pénzt adtak nekik. Ez volt a muzsikásbér. A helybeli zenészek, mivel gazdálkodók voltak, csak pénzért játszottak. A fiatalok az utóbbi években már nem járnak gyűjteni, hanem kivetik a muzsikásbért. A kezesek előre kiszámolják a költségeket (a táncterem bére, a zenészek fizetsége stb.) és megállapítják, hogy ki, mennyit fizet. Ha valaki csak egy táncmulatságra megy el, akkor is meg kell fizetnie mind az öt alkalomra a ráeső részt. A pénzt az utolsó este (újév estéjén) fizeti mindenki. Az elszámolást a két kezes végzi, de általában ilyenkor meghívják néhány társukat is, hogy ellenőrizzék az elszámolást. Ha a zenekart más faluból fogadták meg, a zenészek étkezéséről és italáról is a falu gondoskodott. Az italt a beszédett pénzből fizették, az ételt pedig házaknál biztosították számukra. Az étkeztetést a falu egyik végén kezdték és naponta haladtak tovább. A következő táncmulatság alkalmával ott folytatták, ahol az előzőnél abbahagyták.¹⁶

Szilveszter napján már délután beállt a tánc. Vacsoráig főleg csak a fiatalok mulattak. A mulatságnak ebben a részében a nagyobb gyermekek is részt vehettek, és a fal melletti székeken ott ültek az idősebb asszonyok, a falvédők, akik gyönyörködtek a táncolóknak és megpletykálták a látottakat. Nyolc és tíz óra között elmentek vacsorázni (csak egy kisebb étkezésre tértek haza, az igazi vacsora éjjel után volt), utána a gyerekek és az öregek kivételével visszamentek a táncterembe.

Fél tizenkettő tájban meghúzták a kisharangot, majd rövid idő múlva megkondult a nagyharang is. Végül összeharangoztak, ugyanúgy, mint amikor istentiszteletre hívják a falu népét.¹⁷ Időközben az emberek a templomtorony alatt, a templomtérre gyülekeztek. A táncból mindenki oda ment, az otthonokban általában csak a nagyon öregek, a betegek és a kisebb gyermekek maradtak. Ők kiálltak az udvarra vagy az ablakokba és onnan figyelték az eseményeket.

Közben a férfiak egy csoportja (a jó énekesek, általában azok, akik a templomban, az orgona körüli éneklésben is részt szoktak venni) és két fiatalember felment a toronyba, ahonnan hamarosan felhangzott az énekszó. Homoródjánosfalván évtizedek óta először a "Halhatatlan teremő / Imádandó Isten..."¹⁸ kezdetű énekkel indult az óév búcsúztatása. Az ének első két sorát az egyik férfi emelt hangon előre mondta, amit a többiek közösen utána énekeltek.

Ezután az egyik legény kiállt a torony ablakába (belülről fogták, hogy ki ne essen) és elmondta az óévi búcsúztatót. A búcsúztatót felolvasó személyt azok közül a rátermett, jó képességű fiatalemberek közül választották ki, akik közvetlenül katonai bevonulás előtt álltak. Mivel a kiválasztást a falu többi legénye végezte, ez nagy megtiszteltetésnek és dicsőségnek számított. A búcsúztatót olyan hangosan kellett mondani, hogy a falu végén, az otthon maradtak is hallhassák.

A búcsúztató elhangzása után újra megkondultak a harangok, jelezvén, hogy elmúlt éjjel és megérkezett az újév. A torony alatt állók jókívánságokat mondtak egymásnak, a gyerekek durrogattak, a vadászok pedig puskalövéseket adtak le.

Ezután a toronyból ismét felhangzott a férfiak éneke: "Újesztendő napja, e nap felvirrada..." Ennek a szövegét már nem mondta előre senki, hanem elejétől a végéig közösen énekeltek.

Ezt követően a másik legény állt ki a torony ablakába és ő is nagy hangerővel elmondta az újévi köszöntőt. Ez a fiatalember (akinek e megbízatás ugyanolyan dicsőségnek számított, mint a búcsúztatót mondónak) általában azok közül került ki, akik az elmúlt évben szereltek le a katonaságtól.

Végül a torony alatt lévők köszöntötték a lelkészt is, majd hazamentek éjfélezni. A család közösen étkezett és a soros házaknál megvendégelték a zenészeket is. Ezután visszamentek a táncterembe. A tánc reggelig tartott, sőt előfordult, hogy a mulatozók egy része délig is a táncteremben maradt.

Homoródszentpéteren is elbúcsúztatták az óévet és köszöntötték az újat. Ennek lefolyását részleteiben nem ismerjük, csupán annyit tudunk, hogy az ünnepi esemény hasonló módon zajlott le, mint a többi környékbeli faluban, és ott a templomtorony alatt levő nagy köre állt az a személy, aki a búcsúztatót és a köszöntőt mondta.

A Nagy-Homoród mentén élő unitáriusokhoz hasonlóan búcsúztatták az óévet és köszöntötték az újévet a környékbeli református falvakban is.

Bágyon az éjféli harangszóra a templom előtt lámpásokkal gyülekeztek az emberek és a templomkapunál körbe álltak. A kántor elmondta az óévi búcsúztatót, majd közösen elénekelték az "Uram, ím itt állunk egy évnek sírjánál..." kezdetű éneket. Ezután a lelkész mondott újévi köszöntőt, imádkozott, majd ismét énekeltek. Közben a legények meggyújtott csillagszórókat dobáltak le a toronyból.¹⁹

A többségben reformátusok által lakott Alsórákoson óesztendő estéjén a legények meghajnalozták a lányokat. Ezt éjféli előtt félbeszakították és a hívó harangszóra a templom köré gyülekeztek. Egy legény a torony ablakából verssel búcsúztatta el az óévet, egy másik legény hasonló módon köszöntötte az újat, majd elénekelték az "Ez esztendőt megáldjad..." kezdetű református éneket és a Himnuszt. Éjféli után folytatták a hajnalozást: felkeresték a brassói és fogarasi szolgálatból éjjel hazaérkezett lányokat is.²⁰

A Nagy-Homoród menti falvakban óévi búcsúztatókat és újévi köszöntőket lelkészek, kántorok és parasztemberek egyaránt írtak. A legtöbb faluban éltek népi versírók, parasztköltők, akik alkalmi beszédek, pástilusok, lakodalmi versek, halotti búcsúztatók, óévi búcsúztatók és újévi köszöntők írásával foglalkoztak. A vidéken ma is tevékenykednek parasztköltők.²¹

Homoródkeményfalván az óévi búcsúztatókat és újévi köszöntőket idősebb emberek írták, gyakran az azokat felolvasó legényekkel közösen. Városfalván mindkettőt általában lelkészek írták, pl. századunk első felében Péter Sándor és Báró József. Az általuk írt versek közül néhány egyházi kiadványokban is megjelent.²² Kénosban többnyire az unitárius naptárakban közölt verseket olvasták fel. Homoródszentpéteren néhai Jobb Dénest emlegették, mint a búcsúztatók és a köszöntők íróját. Homoródjánosfalván a versírás régi hagyománynak számít. A faluban élő és tevékenykedő "versifikáló fűzfa poéták"-ról már Jánosfalvi Sándor István is említést tett a 19. század első felében írt művében.²³ Ma is név szerint emlegetik az egykori jeles versírókat: Balázs Zsigmondot, Sándor Dénest, Mezei Dénest, Darkó Pált és Varga Lászlót. Egykor ők voltak a lakodalmakban és a halotti torokon a szószólók, akiket ezekre az eseményekre a szájukért hívtak meg. Ma is élnek a faluban versíráshoz értő emberek, akik azt az előbb említett őregektől tanulták meg, lesték el. A parasztköltők büszkék voltak tehetségükre, és a faluban régen is elismerték és ma is elismerik őket, közkedveltségnek és megbecsülésnek örvendenek.

Az emlékezet szerint Homoródjánosfalván az óévi búcsúztatókat mindig parasztemberek írták. A köszöntők többnyire a lelkészek művei voltak, de előfordult, hogy ezeket is parasztok alkották. Az utóbbiak általában vallásos tárgyúak, amelyekkel Isten jóindulatát kívánják megnyerni, dicsérik jóságát,

megköszönik gondoskodását és áldását kérik hazájukra, falujukra, családjukra és földjeikre.

Homoródjánosfalván az éjfél előtt elhangzó búcsúztató az ünnepi esemény csúcspontja. Ez nem más, mint a falu elmúlt évének verses krónikája, amit nem titkolt kíváncsisággal vár mindenki. A búcsúztató a többi faluban is krónika jellegű, amelyben érintik az elmúlt év fontosabb eseményeit, de Homoródjánosfalván (legalábbis az utóbbi évtizedekben) nemcsak az elbúcsúztatott év időjárásáról, természeti csapásairól, az elvégzett munkákról és a termésről esik szó, hanem részletesen taglalnak egyéb eseményeket is. A homoródjánosfalvi búcsúztatók rokonságban vannak a Nagy-Homoród vidékén az első világháborúig élő műfajjal, a pástilussal, de azzal a különbséggel, hogy bár stílusuk ezeknek is gúnyoros, csipkelődő, de olyan durva sértéseket nem tartalmaznak, mint a pástilus.²⁴ A búcsúztatóba belekerül sok visszasság (felületesen, rosszul végzett munka, emberi hibák, tévedések, ballépések, félreértések, viszálykodások, veszekedések, részegeskedések, lopások, csalások) és sok más, erkölcsileg kifogásolható, vagy éppen csak nevetséges, humoros esemény, amely a faluban az elmúlt évben történt. A kipellengérezésből, ha rászolgált, a lelkész sem marad ki.

Homoródjánosfalván régen az év utolsó hetében többen összeültek és a versíróval közösen megbeszélték, hogy mi szerepeljen a búcsúztatóban. Az a férfi, aki az utóbbi évtizedekben írja a búcsúztatókat, év közben jegyzeteket készít. A falubeliek elmondják neki vagy leírják számára a megemlítenő történeteket. Az informátorok személye mindig titokban marad és a búcsúztatókban szereplő személyek is csak ritkán említetnek név szerint. Általában úgyis tudja mindenki, hogy kikről van szó. A búcsúztatót óév napjáig nem olvashatja el senki, mindenki a toronyból hallja először. Írója ezzel is fokozza a várakozást és csigázza az érdeklődést. A szerző ügyel arra, nehogy valakit megsértsen, megbántson, a versben általában önmagát is kigúnyolja, sőt gyakran bocsánatot is kér az elhangzottakért.

A homoródjánosfalvi búcsúztatóban az elmúlt év eseményeinek taglalása a leghosszabb, legterjedelmesebb rész. A bevezető és a befejező rész rövidebb, ezekben gyakran felhasználnak régebbi búcsúztatókból átvett formulákat és motívumokat is.

Az óévbúcsúztatóknak, ezeknek a helyenként döcögős versezeteknek fontosságát nem (általában) szerőny költői értékeiben kell látnunk, hanem a falu társadalmára gyakorolt hatását, a közösség életében betöltött szerepét kell értékelnünk. A verses krónikákban felidézett események, a nyilvánosság előtt felolvasott humoros, gúnyolódó, esetenként megszegyenítő kitételek jobbító szándékkal hangzanak el. Így kívánnak pozitív hatást gyakorolni a hallgatóságra, a falu népére, s e hatás általában nem is marad el.

A búcsúztató a faluban mindig nagy visszhangot vált ki, az elhangzottakról még napok múlva is beszélnek. Dicsérik, bírálják, kifogásokat hangoztatnak és előfordulnak kisebb sértődések is. Van, aki azért sértődik meg, mert egy titkolt, önmaga előtt is szégyellt cselekedetéről szó esett, más azért, mert nem került bele a búcsúztatóba. A búcsúztatót legújabbban magnetofonszalagra rögzítik, és az új év első napjaiban lejátszzák azoknak, akik valamilyen okból Szilveszter éjszakáján nem tudtak a templomtérre jelen lenni. A homoródjánosfalvi óévbúcsúztatókra másutt is kíváncsiak, ezért a magnetofonszalagot a környékbeli falvakba is elviszik meghallgatni.

Amint a fentiekből is kiderült, hogy a Nagy-Homoród mentén az óévbúcsúztatóskor és az újév köszöntésekor általában az unitárius énekeskönyvekben is szereplő egyházi énekeket éneklük. Kivételt képez a homoródjánosfalvi "Újesztendő napja, e nap felvirrada..." kezdetű ének, amelyet ugyanarra a dallamra énekelnek, mint Városfalván az "Egyszer egy embernek volt két tehénkéje..."

kezdetű dalt. A homoródjánosfalvi újévköszöntő ének valószínűleg helybeli szerző (kántor? parasztköltő?) alkotása.

Különösen figyelemre méltó a Városfalván kántált "Néktek született menyeyei király..." kezdetű ének. Szendrei Janka írja "Az egyházi népénekként is funkcionáló anyagból kiemelkednek azok a darabok, amelyeknek jelenléte a kántálásban tipikusnak mondható: Nékünk születék menyeyei király, az Új esztendőben mi vígadjunk refrénnel.²⁵ Az éneknek 16. századi frásos emléké is ismerjük és középkori eredete feltételezhető.²⁶ Dallama laza, motívikus szerkezetű, erősen variálódó. Típusát elsősorban a "Született Jézus, őt imádjuk" szöveg és az ehhez kapcsolódó fríg jellegű sorzárlat fogja össze.²⁷ Eredetileg latinul énekelték. Magyar változata a nép körében katolikus és református vidékeken a legutóbbi időig ismert volt, amint ezt a népzenei gyűjtések is bizonyítják. Egyik változatát Kodály Zoltán is feldolgozta "Vízkereszt" című énekkari művében.²⁸

Az ének a régi unitárius énekeskönyvekben is szerepelt (utoljára az 1777-es kiadásban), azonban 1837 óta nem vették fel az újabb énekeskönyvekbe,²⁹ valószínűleg azért, mert az unitárius vallás tanáival ellentétes kitételeket (pl. "Született Jézust mi imádjuk") is tartalmaz. Városfalván a kántálás egyik énekeként (a más népi variánsoktól és a régi, írásban megőrződött változatoktól némileg eltérő szöveggel, "Nékünk születék..." helyett "Néktek született..."-et, "nemes Virág" helyett "nemes király"-t mondanak) fennmaradt a folklórban. Az erdélyi kántálásban másutt is megmaradtak régi, templomokban már nem énekelt énekek, sőt olyan vallásos népénekek is, amelyek semmiféle egyházi kiadványban nem szerepeltek. Másutt a dallam különbözött a templomban énekelt változatokétól.³⁰

A Nagy-Homoród menti falvak óévbúcsúztató és újévköszöntő népszokásairól összefoglalásképpen a következőket mondhatjuk el. A különféle fény- és hangjelenségekkel kísért, közös éneklésből, valamint búcsúztató és köszöntő elmondásából álló szokás az unitárius falvakban és a környékbeli református községekben a múltban széles körben elterjedt volt. Városfalván és Homoródjánosfalván ma is él. E vidéken ily módon először Kénosban búcsúztatták az óévet és köszöntötték az újévet, valamikor a 19. század első felében. Feltehetően innen sugárzott szét a környékbeli falvakba. A szokás szerves része a téli ünnepkör karácsony és újév közötti szakaszának és több faluban (Homoródkeményfalván, Városfalván és a közeli Alsórákoson) közvetlenül csatlakozott hozzá a lányok megkántálásának, a hajnalozásnak a szokása. A verses búcsúztatókat és köszöntőket lelkészek, kántorok vagy parasztemberek írták. A köszöntők többnyire teljes egészében vallásos jellegűek. A búcsúztatókban krónikaszerűen felelevenítik az elmúlt év fontosabb eseményeit. Homoródjánosfalván nemcsak a búcsúztatott esztendő időjárásáról, természeti csapásairól, a termésről stb. esik szó, hanem kigúnyolják a hibákat elkövető embereket és humoros formában bemutatják a megtörtént visszasságokat is. A homoródjánosfalvi búcsúztatók közeli rokonságban vannak az ezen a vidéken a század második évtizedéig virágzó, az emlékezetben ma is élő, gúnyolódó stílusú verses műfajjal, a pástilussal. Az óév búcsúztatásakor és az újév köszöntésekor általában "hivatalos" egyházi énekeket énekelnek, de Homoródjánosfalván (valószínűleg kántor vagy parasztköltő által szerzett) vallásos népénekeket is. A városfalvi kántálásban egy 16. század óta ismert, feltehetőleg középkori eredetű ének is fennmaradt egészen a legutóbbi időig.³¹

JEGYZETEK

¹ A templomtoronyban való éjszakai közös éneklés néhol karácsonykor is szokásban volt. Pl. Újfaluban (ORBÁN B. 1873. VI. 416. p.); Oltszakadátan (MAKKAI E. - NAGY Ö. 1939. 41. p.); Szatmár és Bereg megye egyes falvaiban (SZENDREY ZS. - SZENDREY Á. 1941. 63. p.) és Tótkomlóson (KOPPÁNY J. 1985. 420-422).

² SZENDREY ZS. é.n. 324. p.

³ SZENDREY ZS. - SZENDREY Á. 1941. 63. p. Idézi: BALINT S. 1977. I. 122. p. Vö. még: PETRI M. 1901. 713-714. p.; SZENDREY ZS. 1928. 35. p., 1941. 15. p., é.n. 324. p.; ILLYÉS E 1931. 130. p.; MAKKAI E. - NAGY Ö. 1939. 13., 36., 54., 84., 106., 108., 114., 121., 127., 153., 175., 187-188. p.; megjelenés előtt 17., 106., 221., 257., 265., 269., 279-280., 305-306., 316-317., 338. p. BALINT S. 1942. 25. p.; FÖLDESSY J.-né 1958. 12. p.; HORVÁTH I. 1980. 132-133. p.; SZEMERKÉNYI Á. 1983. 1635. p.

⁴ SZENDREY ZS. 1941. 15. p.

⁵ BALINT S. 1977. I. 122. p.

⁶ Csak Homoródszentmártonban él kis számú református népesség. A Kis-Homoród menti székely falvak lakóinak többsége is unitárius.

⁷ Ezúton is köszönetet mondok mindazoknak, akik a Nagy-Homoród menti falvakban megtiszteltek vendégszeretetükkel, kitüntettek barátságukkal és adatközléseikkel segítettek munkámat. Értékes adataikért köszönetet mondok Lőrinczi Mihály, volt homoródszentpáli kántortanítónak (Budapest), László Mózes homoródjánosfalvi születésű budapesti lakosnak és Bencze Márton homoródkeményfalvi születésű budapesti unitárius lelkésznek. A gyűjtésben való közreműködéséért Kocsis Mihálynak; a budapesti Unitárius Püspökség Könyvtárában nyújtott segítségéért pedig dr. Kaplay Imrénének tartozom köszönettel.

⁸ A Dunántúlon széles körben elterjedt regölést Erdélyből csak három faluból (Kénos, Lókod, Homoródremete) ismerjük. A kénosi regösének első közlője Kriza János volt 1863-ban (KRIZA J. 1975. 143-144., 471-473. p.). A szokást később ORBÁN B. (1868. I. 160. p.) is említette Kénosból, majd SEBES-TYÉN GY. (1902. 315-338., 367. p.) közölte a kénosi és lókodi regösénekeket. A homoródremetei regölés leírását FARAGÓ J.-nek (1961) köszönhetjük. Vö. még: NAGY M. 1862., SÁNDOR Gy. 1897. 1.p., BARTÓK B. - KODÁLY Z. 1953. 972-973., 1169.p., FARAGÓ J. 1960. 8., SERES A. 1976-1977. 340.p., KOMLÓSI E. 1979. 103.p., JAKAB D. 1981. 91.p., KERÉNYI Gy. 1982. 61.p.

⁹ ORBÁN B. 1868. I. 160. p. Bár tudjuk, hogy Orbán Balázs a Székelyföldet alaposan ismerte, mégsem tartjuk bizonyítottnak, hogy e szokás valóban Kénosban alakult ki. Kénos feltehetően csak a Homoród vidékén volt az első, ahol az óév ilyen búcsúztatása és az újév köszöntése szokásba jött.

¹⁰ Unit. énekeskönyv 1983. 313. ének.

¹¹ Unit. énekeskönyv 1983. 313. ének.

¹² Unit. énekeskönyv 1983. 164. ének.

¹³ Unit. énekeskönyv 1983. 320. ének.

¹⁴ Az elköszönő, búcsúzkodó szöveget sajnos nem sikerült lejegyeznünk.

¹⁵ A Nagy-Homoród menti székelységnek déli irányban az utolsó települése Homoródjánosfalva. E falu a vidék egyik tréfa-központja és a környékbeliek gúnyolódásainak egyik céltáblája. Egyrészt gyors beszédük miatt gúnyolták és gúnyolják őket (ORBÁN B. 1868. I. 169. p., DÁVID J. 1941. 110. p.), másrészt régen megtörtént, de ma is emlegetett események miatt gúnyolódnak velük. Pl. egyszer egy kutyát medvének néztek és el akarták ejteni, ezért medvéseknek nevezik őket (Székelység 1931. 10-11. p., DUKA J. - VŐŐ G. 1983. 145-146. p.). Máskor pedig a gólyákat városfalvi kecskékkal tévesztették össze. Azóta nevezik

a madarakat jánosfalvi kecskéknek (ORBÁN B. 1868. I. 169. p.), a jánosfalviakat pedig gólyásoknak. Megjegyezzük, hogy DUKA J. és VÖÖ G. könyvében (1983. 146. p.) azt olvashatjuk, hogy a homoródszentpéterieket nevezik gólyásoknak. Jánosfalván is sok humoros, tréfás történetet tudnak és mesélnek más falubeli-ekről, illetve (nem kevés öniróniával) a községükben történt eseményekről.

¹⁶ A délkelet-erdélyi fiatalság (Vargyason társasbálnak, másutt ésszeállításnak nevezett) téli multságairól és az ezekhez kapcsolódó szokásokról részlete- sen: SERES A. 1976-1977., KOMLÓSI E. 1979.

¹⁷ Volt, ahol a harangozással is kihangsúlyozták, hogy az óévet "temetik". Pl. Almásmálomban először úgy harangoztak, mint ahogy a temetéshez szoktak és csak ezután szólalt meg az istentiszteletre hívó harangszó (MAKKAI E. - NAGY Ö. 1939. 175. p.).

¹⁸ Unit. énekeskönyv 1983. 313. ének.

¹⁹ FÖLDESSY J.-né 1958. 12-13. p.

²⁰ IMREH B. 1968. 31.p., 1978. 235. p.

²¹ Vö. pl. BALÁZS F. A. 1980.

²² Pl. PÉTER S. 1916. 5.p., BÁRÓ J. 1924. 33. p.

²³ „Dicséretjökre szolgál csakugyan e falunak az, hogy gyermekeiket nem csak alsó falusi, de sokakat nagyobb oskolába is járatni s taníttatni szokták eleitől fogva, úgy hogy nem csak a honn maradtakból telnek ki néha versifikáló fűzfa poéták, kik mikor innepre a muzsikást a városfalviak elől elragadhatják így énekelnek: Jánosfalva járja, Városfalva várja, de akiknek főbb oskolába küldött fiai közül már csak az én tudtomra 7 pap, 5 mester s két híres prokurátor kerekedett ki. Csak az a kár, hogy a versifikálók között sokszor, valamint itt, úgy egybeütt is olyan írkalók is voltak, vannak, lesznek, kik egy kis pálinkáért akármit megírnak s írkalásaik miatt magok dolgairól is elfogódván, elkorhelykednek, elpusztulnak, és így e szép kis tudományosságuk reájok nézve nem áldássá, hanem átokká válnak.” (JÁNOSFALVI SÁNDOR I. 1941. I. 106. p.).

²⁴ A pástilus (gúnyrím, gúnyvers) a Nyugat-Európában a reformáció és a nagy francia forradalom idején virágzó, Magyarországon a 18. századi kéziratos költészet jellegzetes műfajaként élő paszkvillusnak a népi változata. Pástilusokat a Nagy-Homoród menti falvakban az 1910-es évekig írtak, de az emlékezetben ma is sok él és a kéziratos verses- és énekeskönyvek is sokat megőriztek. Ezekben a gyakran durva, gyalázkodó stílusban írt, esetenként trágár kifejezéseket is tartalmazó versekben személyeket és falukat egyaránt kigúnyoltak. Ha valaki lépést tévesztett (pl. lopott, félrelépett, megcsalta a szeretőjét vagy a házastár- sát), hibás cselekedetet követett el, akkor a pástilusírók azonnal összefoglalták, megszellőztették az eseményt. Leírták, több példányban sokszorosították és ter- jesztették is. A sokszorosítást nem a vers írója végezte, hanem mással (gyakran más falubelivel) íratta le, hogy ne lehessen felismerni a kézírását. A lemásolt példányokat összehajtogatták, cérnával átkötötték és este vagy éjszaka eldobál- ták az utcán, illetve bedobálták az udvarokba, annak a személynek az udvarába is, akiről a pástilus szólt. Aki elolvasta, továbbadta, kézről kézre járt. A pástilu- sokat a kórusokban (fonókban) és disznótorokon is felolvasták. Híres pástilusíró volt Városfalván a 19. században Pálfi Mózes és Bóna József, később Csáka Ferenc. A század első felében Kénosban Tödör Sándor, Homoródjánosfalván Darkó Pál, Bálint Zsigmond és Sándor Dénes írt pástilusokat. Róluk mindenki tudta, hogy ezzel is foglalkoznak. A vaskos, durva sértésekért, a megszegényfté- sért többen feljelentették volna őket, de a kézírást (a fent említett okokból) nem lehetett azonosítani, s így a becsületsértést sem lehetett bizonyítani. Papok is írtak pástilusokat, a század elején ezért a városfalvi lelkészt a jánosfalviak meg is verték (DUKA J. - VÖÖ G. 1983. 146.p.). E jellegzetes, ismereteink szerint ezidáig még nem kutatott félnépi műfaj, valamint ennek a Nagy-Homoród menti

falvak társadalmi életében betöltött szerepe és utóélete további alapos vizsgálatot érdemelne.

²⁵ SZENDREI J. 1980. 28. p.

²⁶ HORVÁTH C. 1921. 429. p.; BARTÓK B.- KODÁLY Z. 1953. 24., 1083-1084.p.; CSOMASZ TÓTH K. 1958. 361-362., 548-549., 677-678.; DÖMÖTÖR T. 1979. 161., 246.; SZENDREI J.- DOBSZAY L.- RAJECZKY B. 1979. I. 74-75., II. 36-37.p., SZENDREI J. 1980. 28. p.

²⁷ SZENDREI J.- DOBSZAY L.- RAJECZKY B. 1979. I. 74-75., II. 36-37.p. Vö. még: PAPP G. 1970. 505., 507. p.; KERÉNYI GY. 1982. 69.p.

²⁸ CSOMASZ TÓTH K. 1971. 162. p. Az éneket Erdélyben is feljegyezték a kutatók. Pl. az 1930-as évek végén a 12 megye 59 községében végzett nagy gyűjtés anyagában a református többségű Mezőpanitról (Maros-Torda v.m.) említették (MAKKAI E.- NAGY Ö. 1939. 126), és a maroskeresztúri (Maros-Torda v.m.) reformátusok is énekelték a Szilveszterről Újévre virradó éjszakán, a hajnalozás során (MAKKAI E.- NAGY Ö. sajtó alatt, 265.p.)

²⁹ Az unitárius énekeskönyv első változata 1570 táján látott napvilágot és hat kiadást ért meg. Ebben a formában utoljára 1777-ben jelent meg. Ez utóbbiban szerepelt a "Néktek születék Mennyei Király..." kezdetű ének (Isteni Ditséreték... 1777. 63-64.p.). 1837-ben Aranyosrákosi Székely Sándor unitárius püspök új énekeskönyvet szerkesztett, amelyben a régi énekeskönyv 299 énekéből csak 47-et hagyott meg, 63-at pedig maga írt vagy másokkal íratott. A régi énekeskönyvben szereplő 150 Szcenci-féle zsoltárból is csak 34-et vett fel. Ez az énekeskönyv is hat kiadást ért meg. A harmadik változat 1924 és 1983 között tizenegy kiadásban látott napvilágot (Unit. énekeskönyv 1983. V.). Az 1837 óta megjelent, összesen tizenhét kiadás egyikében sem szerepel a Városfalván még az 1960-as években is kántált ének.

³⁰ Pl. Mérán (Kolozs m.) a karácsonyi kántálásakor "...előkerülnek régi zsoltárok és új egyházi énekek egyaránt. De ezek mellett egészen különálló, semmiféle egyházi könyvben nem található énekeket is énekelnek." Nagypetriben (Kolozs m.) pedig (szintén karácsonyi kántálásakor) "A legények közösen megtanulnak két egyházi éneket, vigyázva arra, hogy az eredeti, hivatalos dallamhoz ne is hasonlítson, minél több hajlítás legyen benne." (MAKKAI E.- NAGY Ö. 1939. 75., 93. p.)

³¹ A korlátozott terjedelem miatt egy óévi búcsúztatót (Homoródjánosfalva, 1983) és egy újévi köszöntőt (Homoródszentpéter, 1927) nem tudunk közölni, de azokat az érdeklődő megtalálhatja a dolgozat kéziratos változatában a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában.

IRODALOM

Balázs F. Attila: *Vass Dénes bácsi vígasztaló szavai*. Falvak Dolgozó Népe, 35. 1980. 16. 5.p.

Bálint Sándor: *Az esztendő néprajza*. Budapest, 1942.

Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium. A Mária-ünnepek és jelesebb napok hazai és közép-európai hagyományvilágából*. I-II. Budapest, 1977.

Báró József: *Óévi búcsúztató*. Unitárius Naptár az 1925. évre 33. Kolozsvár, 1924.

Bartók Béla - Kodály Zoltán (szerk): *Jeles napok*. A Magyar Népzene Tára II. Budapest, 1953.

Csomasz Tóth Kálmán: *A XVI. század magyar dallamai*. Régi Magyar Dallamok Tára I. Budapest, 1958.

- Csomasz Tóth Kálmán: *Dicsérvételek az Urat. Tudnivalók énekeinkről*. Budapest, 1971.
- Dávid József (szerk): *Székelyföld írásban és képben*. Budapest, 1941.
- Dömötör Tekla: *Naptári ünnepek - népi színháztársaság*. Budapest, 1979.
- Duka János - Vöd Gabriella: *Kilenc kéve hány kalangya? Anekdóták a székelyekről*. Bukarest, 1983.
- Faragó József: *Porka havak esedeznek...* Népszokások felújításának kérdéséhez. Utunk 15. 1960. 52/635/. 8. p.
- Faragó József: *Regölés Homoródrémetén*. Nyelv- és Irodalomtudományi Közlemények, 5. 1961. 1. 51-55. p.
- Földessy Józsefné: *Vallásos jellegű népszokások*. Ethnológiai Adattár. Budapest, 1958. Néprajzi Múzeum 10057.
- Horváth István: *Magyarózdai toronyalja*. Budapest, 1980.
- Horváth Cyrill: *Középkori magyar verseink*. Budapest, 1921.
- Illyés Endre: *A magyar református földművelő nép lelki élete, különös tekintettel vallásos világára*. Szeged, 1931.
- Imreh Barna: *Alsórákos története*. Országos Széchenyi Könyvtár (Budapest). Kézirattár. Fol. Hung. 3214. 1968.
- Imreh Barna: *Az alsórákosi "sereg"*. Népismereti Dolgozatok, 1978. 232-237. p.
- Isteni Ditséreték, Imádságos és Vigasztaló Énekek Kolozsvárat, 1777.
- Jakab Dénes: *Ósi hitvilágunk emlékei a népi hagyományokban és szokásokban*. Keresztény Magvető, 87. 1981. 2. 86-97. p.
- Jánosfalvi Sándor István: *Székelyhoni utazás a két Homoród mellett*. Sajtó alá rend. Benczédi Pál. Kolozsvár, 1942. (Erdélyi ritkaságok. 7-8).
- Kerényi György: *Magyar énekes népszokások*. Budapest, 1982.
- Komlósi Előd: *Legényszervezetek és az ifjúság téli mulatságai Délkelet-Erdélyben*. Ethnographia, 90. 1979. 92-105. p.
- Koppány János: *Harangozók és harangozási szokások Tótkomlóson*. Dankó Imre-Küllös Imola (szerk): *Vallási néprajz II*. Budapest, 1985. 401-431. p.
- Kriza János: *Vadrózsák*. Kriza János székely népköltési gyűjteménye Faragó József gondozásában. Bukarest, 1975.
- Makkai Endre - Nagy Ödön (szerk): *Adatok téli néphagyományaink ismertetéhez*. Kolozsvár, 1939. (Erdélyi Tudományos Füzetek 103).
- Makkai Endre - Nagy Ödön (szerk): *Adatok téli néphagyományaink ismertetéhez*. Az 1939-es kiadás átdolgozott és bővített változata. (Megjelenés előtt) Elte, Folklor Tanszék.
- Nagy Mózes: *Székely népköltemények*. Ethnológiai Adattár Budapest. Néprajzi Múzeum 3673.
- Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti, természetrajzi s népismereti szempontból*. I-IV. Pest-Budapest. 1868-1873.
- Papp Géza: *A XVII. század énekelt dallamai*. (Régi Magyar Dallamok Tára. II.) Budapest, 1970.
- Péter Sándor: *Óévi búcsúztató 1916*. Unitárius Naptár 1917. évre. 5. Kolozsvár, 1916.
- Petri Mór: *Szilágy vármegye monográfiája*. I. Budapest, 1901.
- Sándor Gyula: *Népköltészet*. Ethnológiai Adattár. 1897. Néprajzi Múzeum 1680.
- Sebestyén Gyula: *Regős-énekek*. Budapest, 1902. (Magyar Népköltési Gyűjtemény IV.).
- Seres András: *Az ifjúság téli mulatsága Bodza, Barcaság, Erdővidéken, valamint a Nagyküküllő, Nyikó és Homoród mentén*. Alut, 8-9. 1976-1977. 329-342. p.
- Székelység. Jánosfalvi medvevadászat*. Székelység 1. 1931. 1. 10-11. p.

- Szemerkenyi Ágnes: *Szilveszteri szokások*. Élet és Tudomány, 38. 1983. 1635-1637. p.
- Szendrei Janka: *Kántálás*. Magyar Néprajzi Lexikon III. (Főszerk. Ortutay Gyula.) Budapest, 1980. 27-30. p.
- Szendrei Janka - Dobszay László - Rajeczky Benjámin: *XVI-XVII. századi dallamaink a népi emlékezetben*. I-II. Budapest, 1979.
- Szendrey Zsigmond: *Szatmár megye néphagyományai*. II. Ethnographia, 39. 1928. 27-38. p.
- Szendrey Zsigmond: *Évnyegyedi szokásaink és babonáink*. Ethnographia, 52. 1941. 10-23. p.
- Szendrey Zsigmond: *Jeles napok*. A magyarság néprajza. IV. Budapest, é.n. 323-341. p.
- Szendrey Zsigmond - Szendrey Ákos: *Részletek a magyar szokás- és babonaszótárból*. Ethnographia, 52. 1941. 62-65. p.
- Unitárius Énekeskönyv*. Kolozsvár-Napoca, 1985.

Simén Domokos

A KÜKÜLLŐI UNITÁRIUS EGYHÁZKÖR KÖZGYŰLÉSEINEK SORRENDJE 1711 - 1816 KÖZÖTT

A dicsőszentmártoni unitárius egyházközség lelkészi irodájának két szekrényében őrzik a küküllői egyházkör régi iratait és jegyzőkönyveit. Ezek közül jelentős értéket képvisel az 1700-tól kezdődő "Bona Consignata" kezdetű, 246 lapra terjedő jegyzőkönyv, melyet Kissolymosi Koncz Boldizsár esperes, dicsőszentmártoni lelkész, később püspök indított be.

A jegyzőkönyvben kevés adatot találunk az egyházközségek belső életéről, de annál többet anyagi helyzetéről. Tartalmazza az egyes egyházközségeket érintő régi iratok másolatát, tisztségviselők eskümintáit, számadásokat, a vallások működéséről szóló törvény másolatát, egyszóval hasznos esperesi kézikönyv.

A "Bona Consignata" jegyzőkönyvből állítottuk össze a küküllői egyházkör közgyűléseinek idejéről, helyéről és prédikátoráról szóló kimutatást 1711-től 1816-ig. A kimutatás a teljesség igényével nem léphet fel, mert a jegyzőkönyv vezetése nem mindig volt pontos és a köri közgyűlés - partialis zsinat - és az esperesi vizitáció határvonalai sokszor elmosódnak a jegyzőkönyvben. Ettől eltekintve, a kimutatás adatközléséért figyelmet érdemel.

Az egyházköri közgyűlés ideje, helye és prédikátora:

1711. február 15: Szentbenedek; - február 16: Bethlenszentmiklós; február 22: Küküllődombó; március 7-8: Dicsőszentmárton; március 9: Kissáros (püspöki vizsgálat!); március 17: Ádámos.

1712. január 7: Bethlenszentmiklós.

1714: Dicsőszentmárton.

1715. február 17: Ádámos ("szent synodus"); június 26: Désfalva.

1718. június 19: Ádámos (zsinat)

1720. április 17: Nagyteremi; június 2: Désfalva; prédikált Ajtay Mihály szentbenedeki lelkész.